تازه معلومات
افغانستان: له لیږد څخه تر بدلونه

د ۲۰۱۴ کال د جنوري ۲۹

د ښار او همغږۍ د ګډې ډلې ناسته

نړیوال بانک

لنډيز

- پرمختګ او ننګونې
- د توکيو کنفرانس او د لېږد (انتقال) د راپور کليدي پيغامونه
- په وروستيو کې د اقتصادي وضعيت او مالي چارو پرمختګونه
- د ۲۰۱۴ کال لرليد ــ اصلاحاتي اجندا:
  - د مالي نظام د ثبات ډاډ
  - د ودې محرکين او امکانات
  - بشري ځواک او ورتياوې
  - د ادارو او حکومتولۍ پياوړي کول

پرمختګ

وروستۍ لسیزه:
پام وړ اقتصادي او اجتماعي فعالیتونه

- اقتصادي وده:
  – د ۲۰۰۳ او ۲۰۱۲ کلنو ترمنځ د اقتصادي ودې منځنۍ کچه ۹,۴ سلنه وه.
  – د کس په سر ناخالص عاید په ۲۰۰۲ کال کې له ۱۸۶ ډالرو په ۲۰۱۲ کال کی ۶۸۸ ډالرو ته لوړ شوی.
  – د دولت داخلي عواید په ۲۰۰۲ کال کې د ټولو ناخالصو تولیداتو ۳ سلنه وو چې دا په ۲۰۱۱ کی د ټولو ناخالصو تولیداتو ۱۱ سلنې ته لوړ شوي.
  – د عامه مالي چارو د مدیریت ښه والي د ملي بودجې له لارې لګښتونه له ۳۴۶ ډالرو (په ۲۰۰۲ کال کې) ۴,۹ میلیارده ډالرو (په ۲۰۱۱ کال کی) ته لوړ کړي.

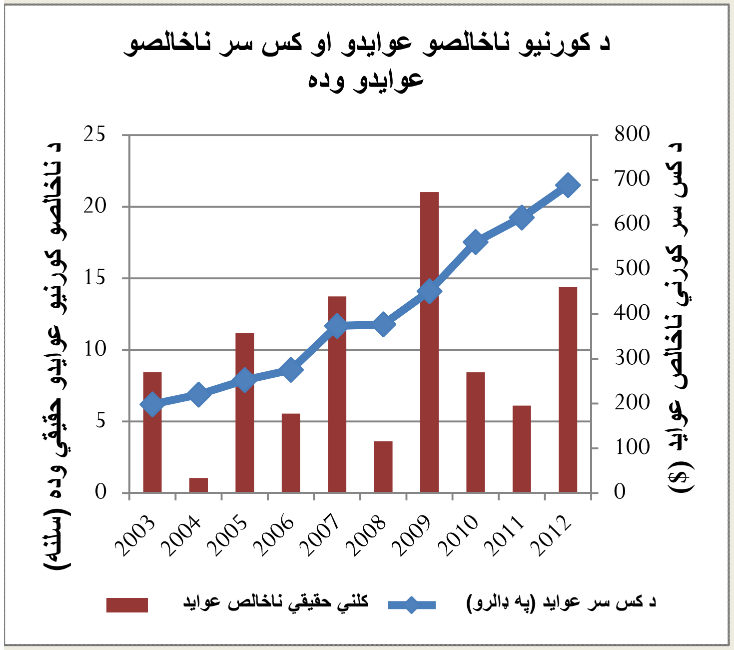

- ټولنیز پرمختګونه
  – په ښوونځیو کې د شمولیت کچه په ۲۰۰۱ کال کې له یو میلیون کوچنیانو (چې ډېر کم شمېر یې نجونې وې) په ۲۰۱۲ کال کې ۹,۲ (چې یکې ۳,۶ نجونې دي) ته لوړه شوې.
  – د څښلو پاکو اوبو ته د هېواد د وګړو د لاسرسي کچه له ۲۲ سلنې ۵۰ سلنې ته لوړه شوې.
  – د منځني عمر کچه ۶۴ کلنۍ ته لوړه شوې.
  – د زېږون پر مهال د میندو د مړینې منځنۍ کچه تر نیمايي راکمه شوې.

افغانستان په فقر کمولو، دندو رامنځته کولو او خدماتو وړاندې کولو کې له خورا سختو ننګونو سره مخ دی.

- په دې هېواد کې د کس په سر عاید د سیمې هېوادونو په پرتله په ترټولو ټیټه کچه کې ځای لري او د نړۍ د ۲۰ تر ټولو بېوزلو هېوادو په کتار کې راځي.
- افغانستان په پراخه کچه پر بهرنیو مرستو متکي دی او دې مرستو په ۲۰۱۲ کال کې د ټولو ناخالصو عوایدو ۴۷ سلنه جوړوله.
- د دندو رامنځته کول ډېر ننګونکي دي؛ هر کال ۴۰۰۰۰۰ تنه تازه د کار بازار ته ورننوزي.
- د فقر کچه لا تر اوسه لوړه ده او د ټول نفوس ۳۶ سلنه د بېوزلۍ ژوند تېروي چې د دوی ۵۰ سلنه زیان منونکي (آسیب پذیر) په ګوته شوي.
- د کوچنیانو مړینه د نړۍ هېوادنو په پرتله په لوړه کچه کې ده او یوازې ۲۵ افغانان لوستي دي.
- د امنیت او ثبات په اړه بې باوري هم په لوړه سطحه کې ده چې پراختیایي لرلید اغېزمنوي.

شاخص (۲۰۱۱)	افغانستان	جنوبي اسیا	کم او منځنی عاید لرونکي هېوادونه
د کس سر عاید (په ډالرو)	۶۲۰	۱۴۱۰	۱۸۹۱
عواید (د کورني ناخالص تولید سلنه)	۱۱,۳	۱۱,۹	۱۵,۵
متوقع ژوند	۶۴	۶۶,۴	۶۶
د کوچنیانو مړینه (په هرو ۱۰۰۰ زیږوونو کې)	۷۲,۷	۴۸,۳	۴۶,۸
د څښاک پاکو اوبو ته لاسرسی (د وګړو سلنه)	۶۰,۶	۹۰,۲	۸۷,۴
په لومړني ښوونځي کې شمولیت (اساسي سلنه)	۹۸,۲	۱۱۰	۱۰۵,۵
په منځني ښوونځي کې شمولیت (اساسي سلنه)	۴۸,۶	۵۸,۷	۶۱,۴

د توکيو کنفرانس مهم ټکي او د ”افغانستان د لیږد په بهير کې“ تر سرليک لاندې د نړیوال بانک راپور

- پدې شرط چې امنيتي وضعيت او ثبات ښه وي، اقتصادي وده د ۱۸-۲۰۱۲ کلونو تر منځ ۵ سلنه اټکل شوې.
- په کلیدی سکتورونو کی د اصلاحاتو د پالیسۍ پلي کېدا به اقتصادي وده له ۲۰۱۲ څخه تر ۲۰۱۸ کلنو پورې په سلو کې ۷ لوړه کړي.
- د افغانستان د پراختيايي او امنيتي لګښوتونو تمويل پر وړیا مرستو او د کورنيو عوايدو راټولو پر ښه والي تکيه دی.
- د نړیوالي ټولني په مرستو کې هر ډول کموالی چې تر پلان شوې کچې کم وي په بېوزلۍ کمولو، دندو رامنځته کولو او خدماتو برابرولو کې د پرمختګونو د سستۍ لامل ګرځي.

د ۲۰۱۲ کال په پام وړ ودې پسې، د بې ثباتۍ زیاتوالي او کمو کرنیزو محصولاتو دا وده په ۲۰۱۳ کال کې ټکنۍ کړه.

- په کال ۲۰۱۲ کی د کرنیزو محصولاتو زیاتوالي او د خدماتو چټکې ودې اقتصادي وده ۱۴,۴ سلنه لوړه کړه.
- په کال ۲۰۱۳ کی اقتصادي وده په پام وړ ډول ۳,۱ سلنه راښکته شوه.
- د ۲۰۱۳ کال په لومړیو ۷ میاشتو کی د نویو ثبت شویو شرکتونو شمېر ۴۳ سلنه راکم شو.
- په کال ۲۰۱۳ کی د نشه یي توکو تولید ۴۹ سلنه لوړ شو (۵۵۰۰ ټنه) چې په کرونده کې یې ارزښت د ناخالصو کورنیو عوایدو له ۴,۶ سلنه سره برابر و.

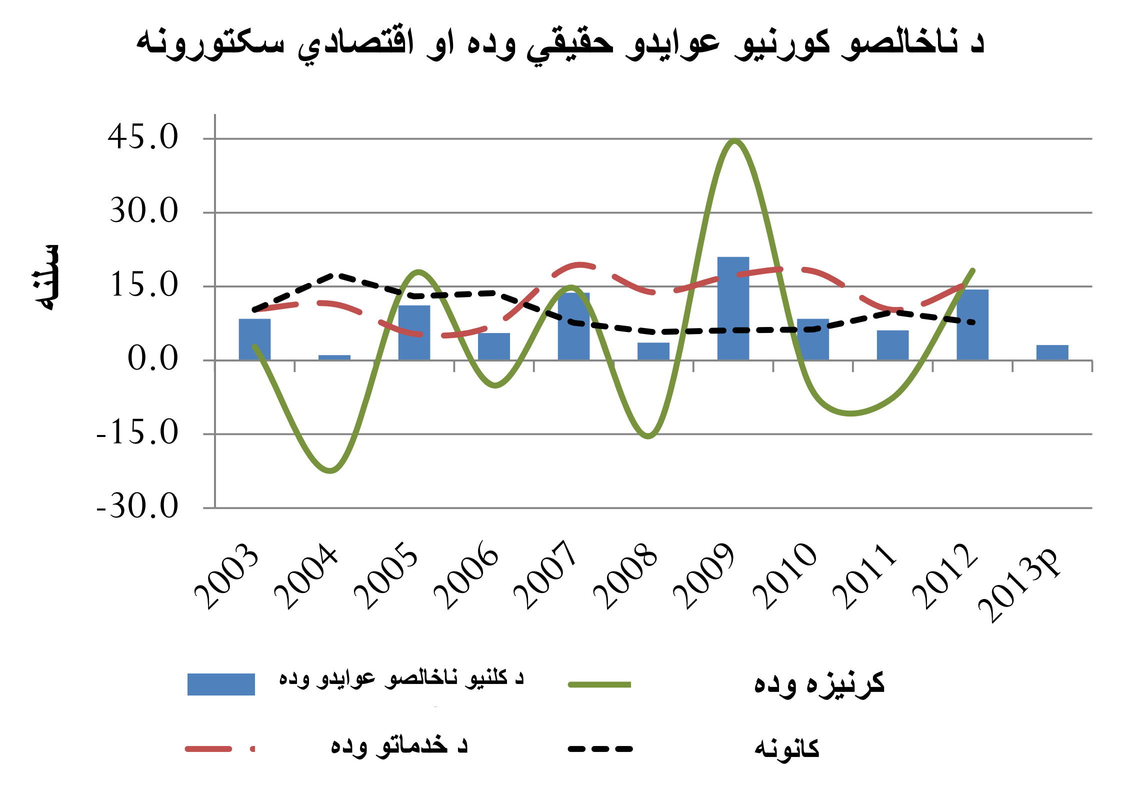

- وړاندوینې ښیي چې اقتصادي وده به په ۲۰۱۴ کال کې هم ښکته وي (د ۳,۵ سلنې په شاوخوا کې) چې کېدای شي دا اندازه د بې ثباتۍ له امله نوره هم ښکته ولاړه شي او د اقتصادي خوړ لامل شي.

کرنه او خدمات د اقتصادي فعالیتونو د عواملو په بنه باقي پاتې کيږي

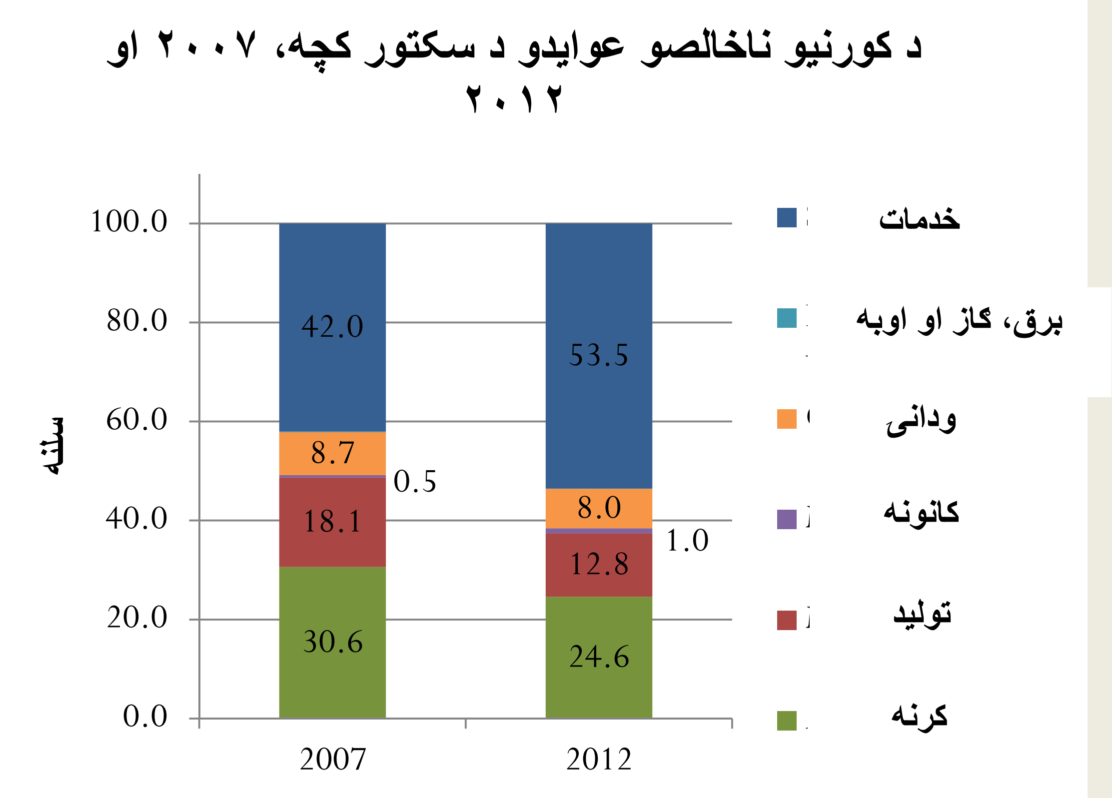

کورنۍ ناخالص تولید
په ۲۰۰۷ کال کې
۹,۸ ملیارده ډالر

کورنۍ ناخالص تولید
په ۲۰۱۲ کال کې
۲۰,۵ ملیارده ډالر

په تېره يوه لسيزه کې د مالي چارو تر بنې پرمخبيونې وروسته، په ۲۰۱۲ او ۲۰۱۳ کلونو کې د عوايدو راټولونې کچه راټيته شوې

- په کال ۲۰۱۳ کې کورني عوايد ۱۰۹ ميلیارده افغانۍ وو چې د کورني ناخالص توليد له ۹،۶ سلنې سره برابر وو. دا پداسي حال کې ده چې په ۲۰۱۲ کال کې کورني عوايد د ناخالص کورني توليد ۱۰،۳ سلنه (۱۰۹ ميلياره افغانۍ) وو او په ۲۰۱۱ کال د کورني ناخالص توليد ۱۱ سلنه وو.
- د ناخالص توليد د فيصدۍ په بنه د عوايدو دا ډول راټيټېدل د اقتصادي فعاليتونو د سستېدو او د قانون په پلي کېدو کې د کمزورۍ په مانا دي.
- د عوايدو راټولونې د ښه کولو په موخه د ماليې وزارت ځينې هڅې پيل کړي، خو دې کار ډېر لږې اغېزې لرلې: د عوايدو د ګړندي کمښت مخه نيول شوې، خو په نزولي سير کې يې کوم بدلون نه دی راغلی.
- دا چې بې ثباتي او سستې اقتصادي ودې د عوايدو پر راټولولو اغيز ښندلی نو ځکه د ۲۰۱۴ کال عوايد د کورني ناخالص توليد ۱۰ سلنه اټکل شوې.

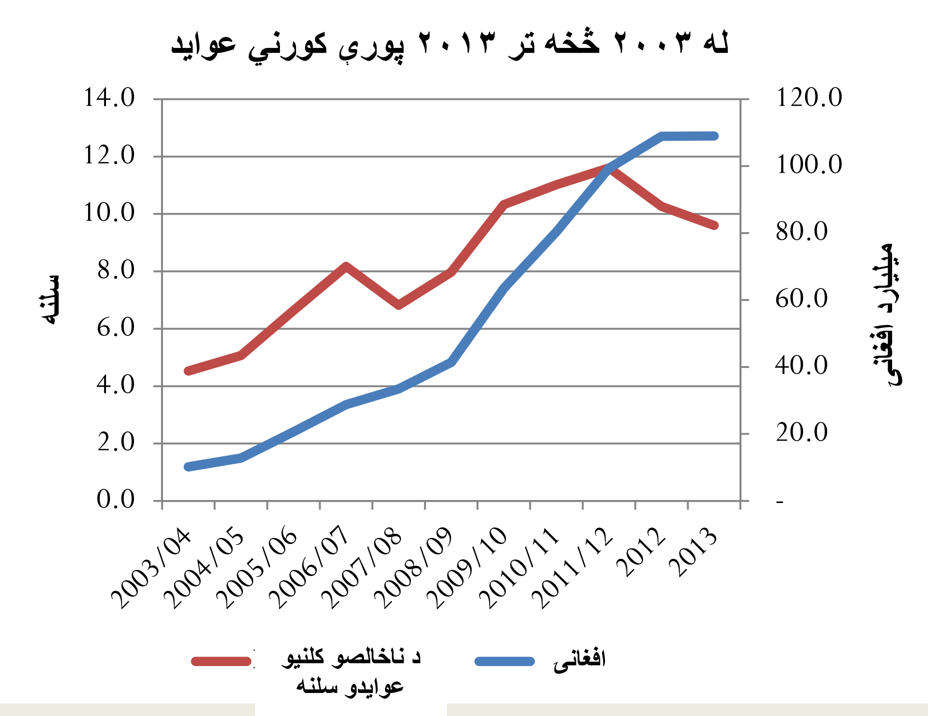

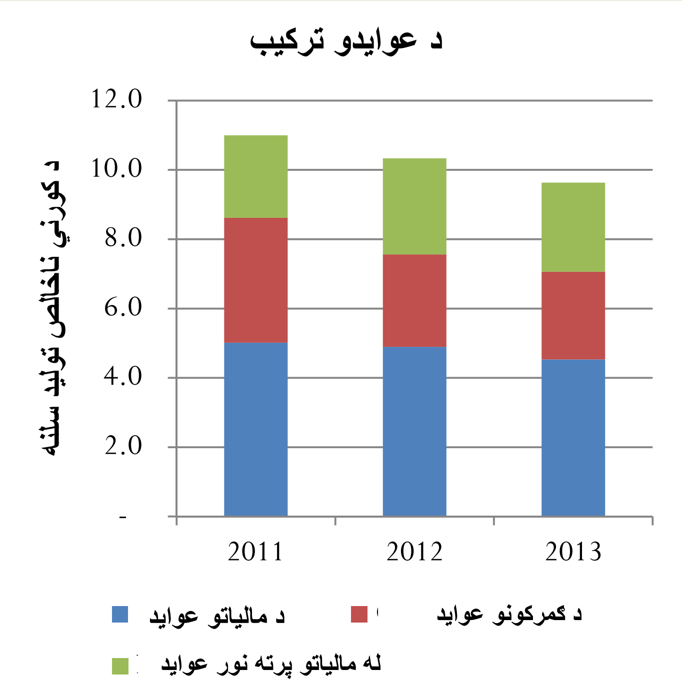

د دولتي بودجې له ۵۰ سلنې زیاته برخه له بهرنیو مرستو تمویلیږي... او د عادي لګښتونو ډېره برخه د ملي بودجې له لارې ورکول کیږي.

- په ۲۰۱۳ کال کې د بودجې ټول لګښتونه ۵,۴ ملیارده ډالره (یا د کورني ناخالص تولید ۲۶ سلنه) وو، چې دوه ملیارده یې له داخلي عوایدو او پاتې برخه یې د وړیا مرستو له لوري تمویلېدل.
- له ملي بودجې د باندې لګښتونه په بشپړ ډول پر وړیا مرستو تکیه دي چې د کورني ناخالص تولید له ۳۰-۲۵ سلنه اټکل شوي.
- عادي لګښتونه چې په ۲۰۰۶ کال کې د کورني ناخالص تولید ۱۲٪ وو، په ۲۰۱۳ کال کې د ناخالص کورنی تولید ۱۹٪ ته لوړ شول، پداسی حال کې چې پراختیایی لګښتونه په ۲۰۰۶ کال کې د ناخالص کورني تولید له ۹٪ څخه په ۲۰۱۳ کال کې ۷ سلنه ته راټیټ شوي.

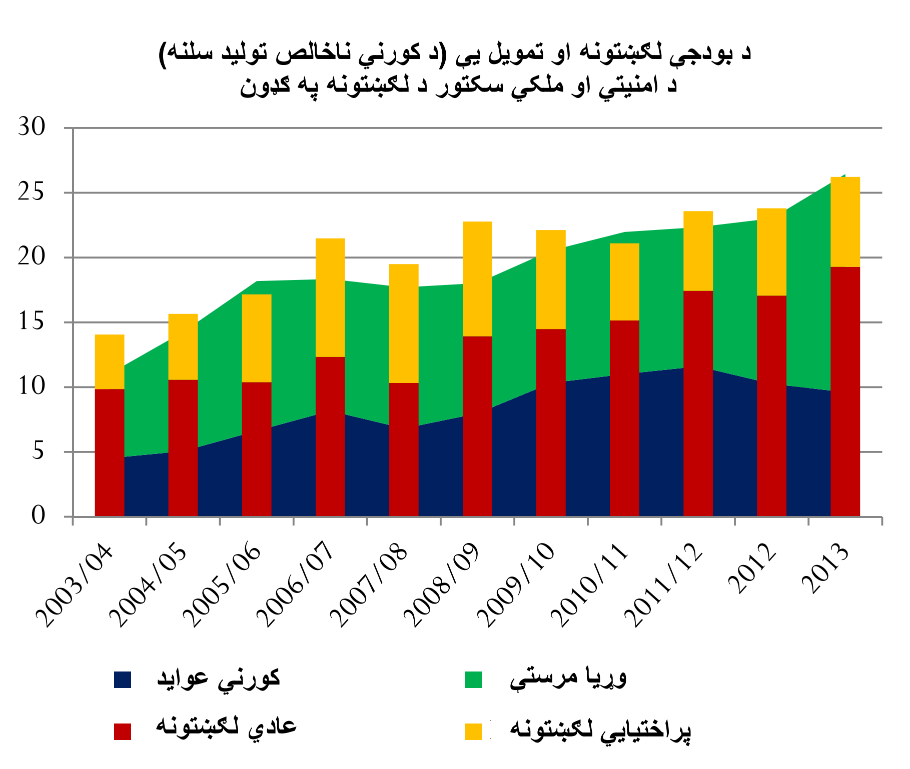

تر ۲۰۱۴ کال وروسته:
د فقر راکمولو او پراختیا پالیسي ګانې

په منځني مهال کې د اصلاحاتي پالیسیو موخو لاسته راوړنې لپاره باید په لاندې ځلورو برخو کې اقدامات ترسره شي:

i. د عوایدو په راټولولو کې ثبات رامنځته کول، د وړیا مرستو لاسته راوړل او د غیر پوځي برخو په لګښتونو کې سپما.

ii. د خصوصي سکتور په مشرۍ د اقتصادي ودې ملاتړ چې له کرنیزو، خدماتي او طبیعي سرچینو سکتورونو له امکاناتو او سیمییزې همکارۍ په ګټه اخیستلو کاري زمینې رامنځته شي.

iii. د اداراتو او دولت تقویې ته ادامه ورکول

د مالي چارو ثبات د کورنيو عوايدو راټولونې او د وړيا مرستو د لاسته راوړنې ډاډ ته اړتيا لري.

- د کورنيو عوايدو راټولولو کچه لوړول چې تر کال ۲۰۱۸ پورې د کورنې ناخالص توليد ۱۴٪ ته ورسيږو، د قانون او د راټولونې پروسې پلي کولو (د ارزښت لوړېدو پر سر ماليه) او د کانونو د مقرراتي چوکاټ بشپړلو ته اړتيا لري.

- تر ۲۰۱۸ کال پورې په بودجه کې داخل او خارج لګښتونه د کورني ناخالص توليد ۴۱٪ اټکل شوي (چې ۳۸ سلنه يې کورني عوايد برابروي.) په همدې دليل په ۲۰۱۸ کال د بودجې کسر د کورنې ناخالص توليد ۲۵٪ (يا ۷ ميلياده ډالر) تخمين شوی.
- تمه ده چې افغانستان به په راتلونکيو کلونو کې وړيا مرستو ته څرګنده اړتيا ولري چې دا رقم په ۲۰۲۵ کال کې د کورني ناخالص توليد ۲۰ سلنه اټکل شوی.

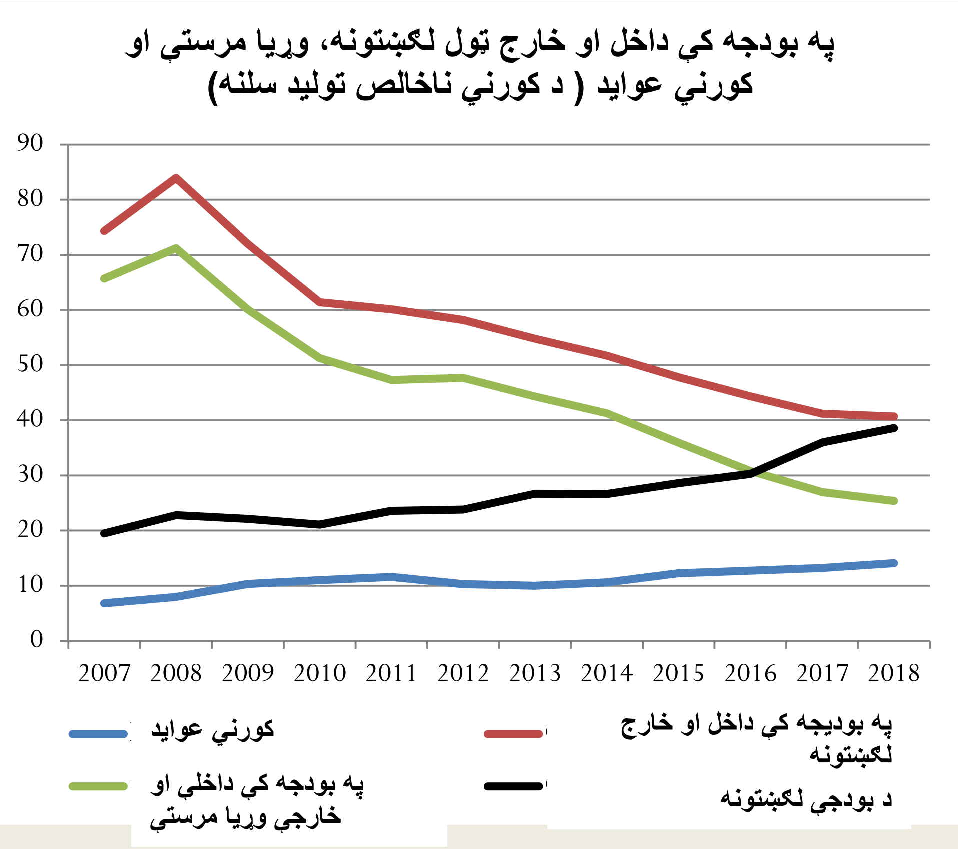

دا چې د بودجې له لارې امنیتي لګښتونه په ډېرېدو دي، په راتلونکي کې د عادي او پراختیایي لګښتونو ډاډمنول اړین دي.

- د بودجې له لارې د امنیتي لګښتونه په ۲۰۰۷ کال کې له ۵۰۰ میلیونو ډالرو په ۲۰۱۳ کال کې ۲,۴ میلیارده ډالرو ته لوړ شوي.
- د بودجې له لارې ملکي لګښتونه په ځانګړي ډول زېربنا، کرنه او کلیوالي پراختیا د کورني ناخالص تولید په اساس کم شوي، په داسې حال کې چې د پوهنې، روغتیا او ټولنیز خوندیتوب په برخه کې په خپل حال پاتې دي.
- دا چې امنیتي لګښتونه ښایي په راتلونکي کې لوړ او تمویل یې ټکني شي، د ملکي لګښتونو لپاره د سرچینو برابرول د اقتصادي ودې او د خدماتو وړاندې کولو لپاره اړین ګڼل کېږي.

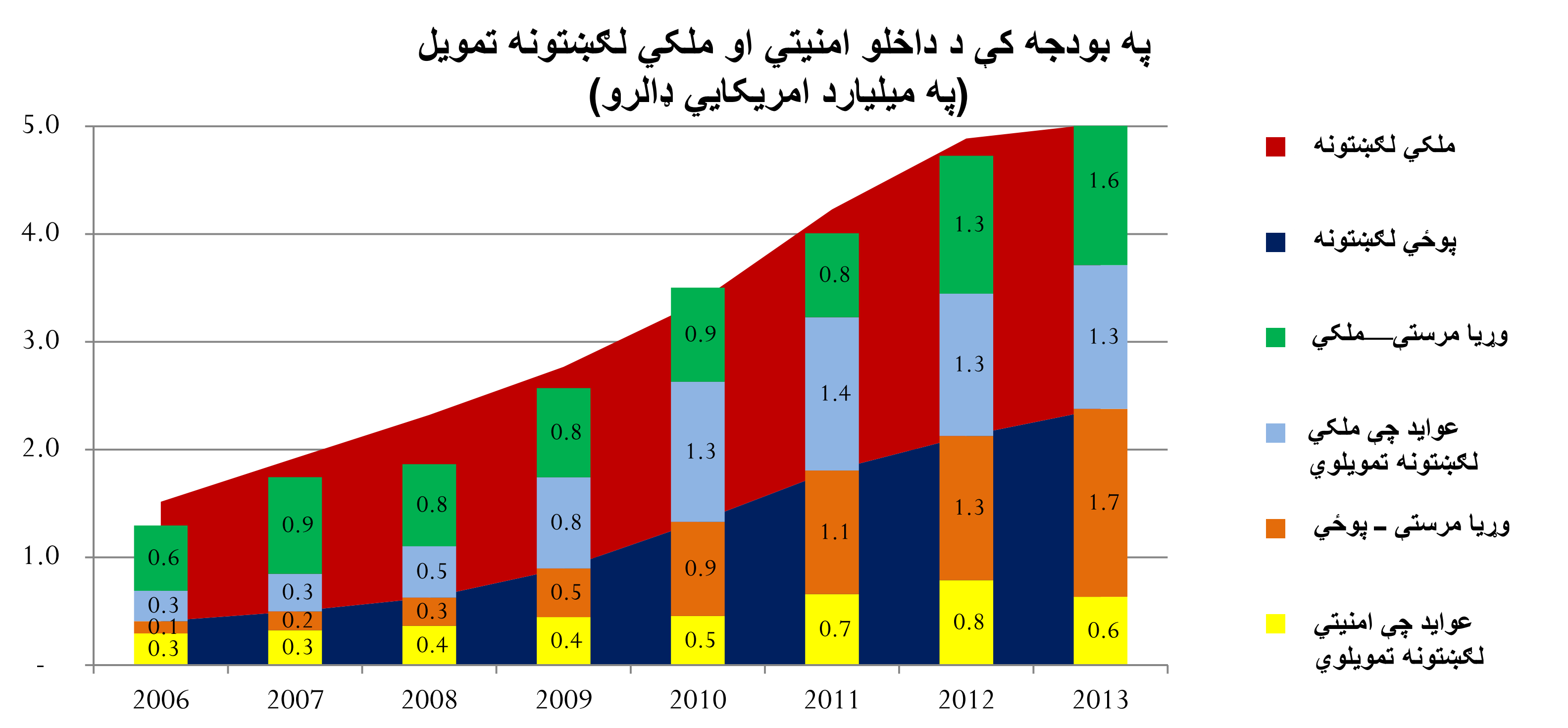

تر لیږد وروسته د اقتصادي ودې او کاري فرصتونو رامنځته کولو ملاتړ ملاتړ: عمده محرکین: کرنه، د استخراجي صنایع او خدمات

- په ۲۰۱۵-۱۸ کلونو کې اوسطه کلنۍ اقتصادي وده ۵ سلنه تخمین شوې چې د ۲۰۰۳-۲۰۱۳ کلونو د ودې، چې په کال کې ۹,۴ وه، په پرتله ښکته ده.
- تمه ده چې کرنه، کانونه او خدمات د ودې اساسي عوامل شي.
- د کرنیزو محصولاتو د هڅونې او د کانو سکتور د پراختیا په موخه د اصلاحاتو تصبیق په ۲۰۱۵-۲۰۲۵ کلونو کې اقتصادي وده کېدای شي په کال کې ۶,۷ ته لوړه کړي.

تمه ده چې د کرنې او خدماتو سکتورونه دندې رامنځته کړي.
د کانونو په سکتور کې کاري زمینې کېدای شي دومره د پام وړ نه وي.

له سیمییزې همکارۍ استفاده، او ښارجوړونه کېدای شي دندې رامنځته کړي او د اقتصادي ودې لامل شي.

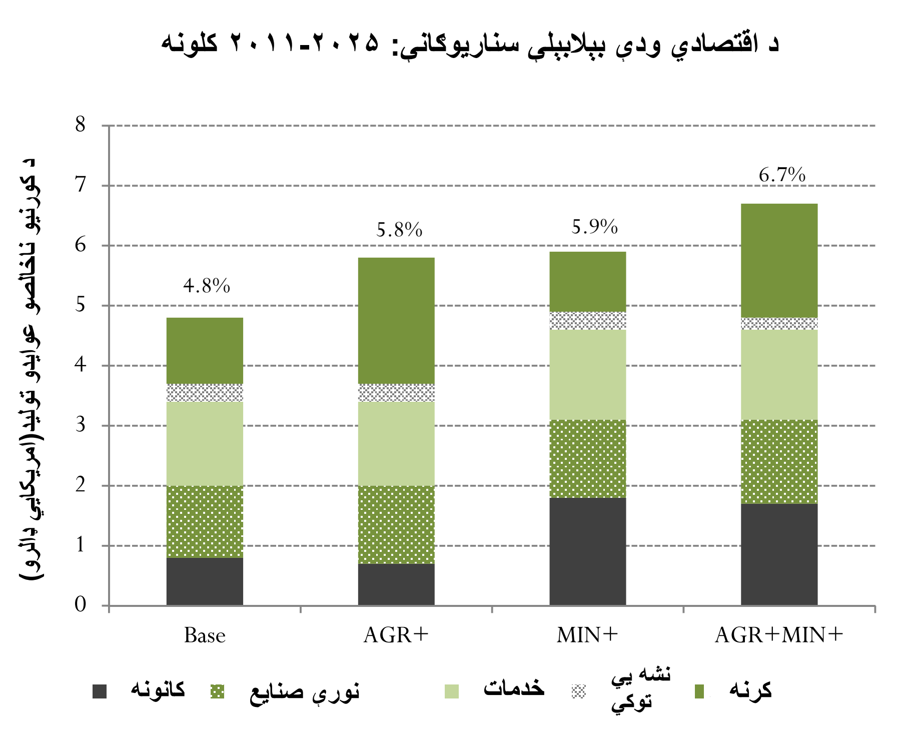

د اقتصادي ودې چټکولو او دندو رامنځته کولو په موخه اصلاحات:
زیربنا، ځمکې او مالي سرچینو ته لاسرسی، د پانګونې چاپیریال او شرایط

- د زیربنا ښه کول، بشري ځواک، ځمکې او مالي سرچینو ته لاسرسی او د پانګونې چاپیریال او شرایط په ټولو برخو کې د اقتصادي ودې لامل ګرځي.
- د کرنیزو محصولاتو وده په اوبو لګونې، ترویجي خدماتو او هغو فرصتونو پانګونې ته اړتیا لري چې د ارزښت لوړېدونکو محصولاتو د تولید وړتیا ترلاسه شي.
- له استخراجي سرچینو ګټه پورته کول په یوه مناسب مقرراتی چوکاټ جوړولو او پلي کولو، او د مالي سرچینو او اړتیا وړ زیربناو په برابرولو پورې تړلې.

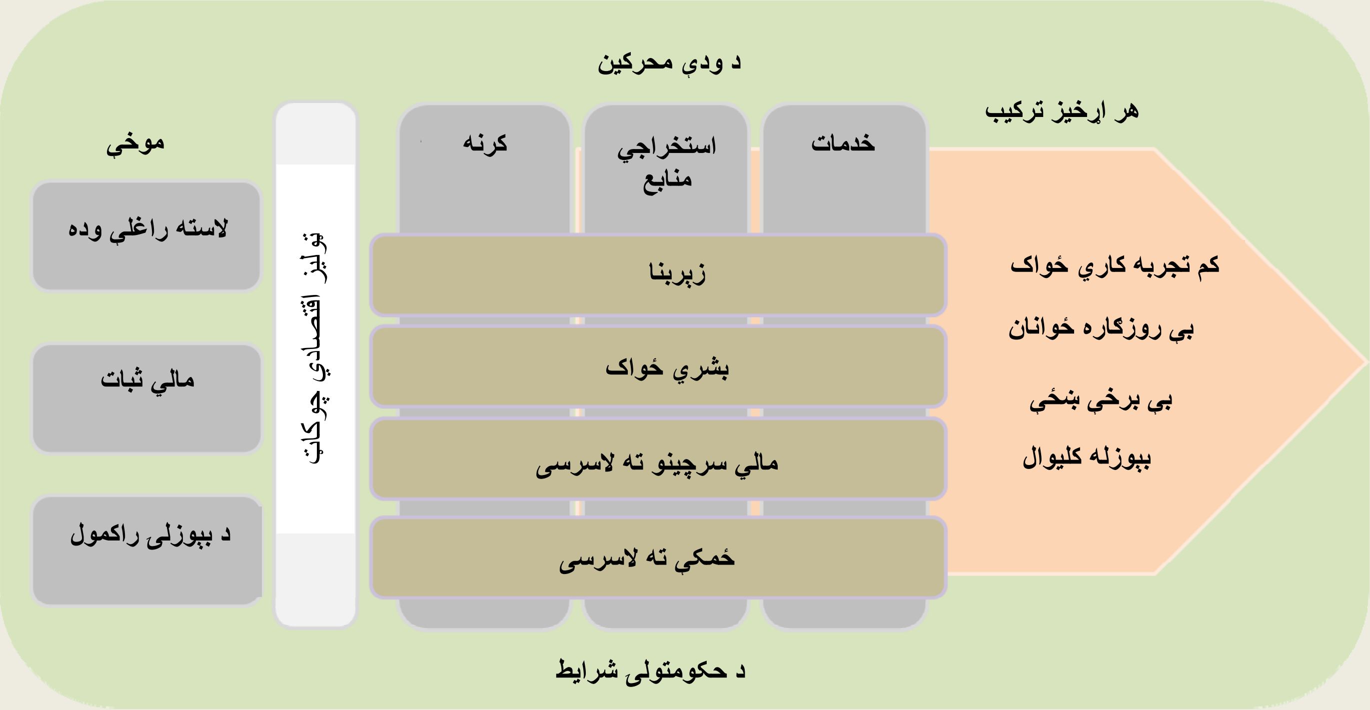

د لیک لوست د کچې لوړول، د اقتصادي ودې لپاره وړتیاوې او د دندو رامنځته کول په لنډ مهال کې اړین دي.

- د بشري ځواک او وړتیاو وده په لاندې ټکو پورې تړلې:
- د لومړنیو، تخنیکي او مسلکي، او لوړو زده کړو جاري ساتل او متوازنه او عادلانه پراختیا
  - د باکیفیته لومړنیو او منځنیو زده کړو وړاندې کولو په موخه د اړوندو سیستمونو پیاوړي کول.
  - د مسلکي او تخنیکي تعلیماتو د کورسونو او د بازار د اړتیاوو ترمنځ مستقیمه اړیکه رامنځته کول.
- لومړنیو، تخنیکي او مسلکي، او لوړو زده کړو ته د ښځو د لاسرسي په برخه کې هڅې پیاوړې کول، په ځانګړي ډول د کار په بازار کې د ښځو ونډې ته جدي پاملرنه کول.
- د روغتیا په برخه کې لاسته راوړنې د تغذیې او واکسیناسیون پروګرامونو په پراختیا، د عامې روغتیا وزارت د سیستمو په تقویې، او په هغو روغتونونو چې ښه پاملرنه ورته نه کېږي د خدماتو په ښه والي پورې تړاو لري.

د عمر، استوګنځي او جنسیت پر بنسټ د سواد کچه (سلنه)

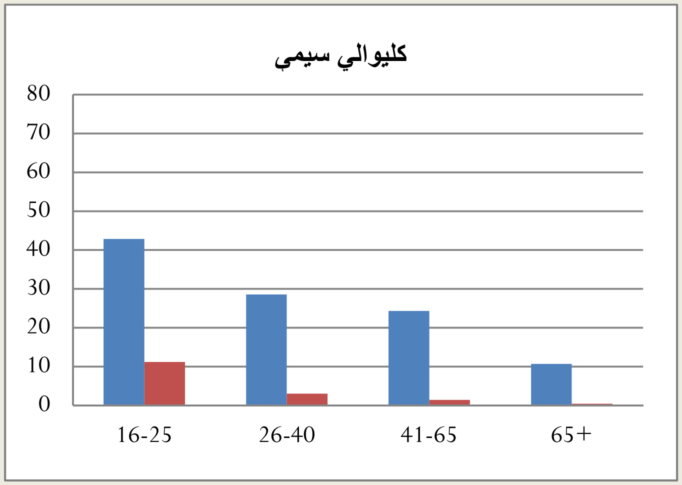

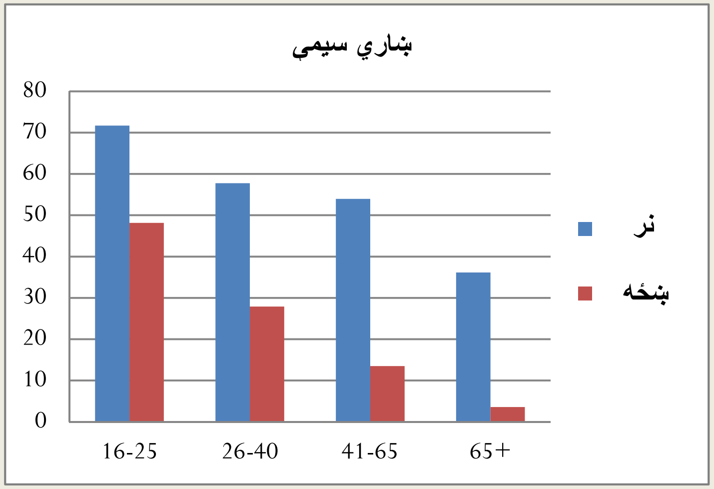

د حکومتولۍ ښه والی په افغانستان د نظام د ثبات تر ټولو مهم اړخ دی.

- د حکومتولۍ، په ځانګړي ډول د فساد پر وړاندې مبارزې او د قانون او مقرراتو په پلي کېدو کې، د پام وړ پرمختګ نه لیدل کیږي، آن تر دې چې افغانستان په وروستیو دوه کلونو کې د شفافیت د نړیوال سازمان د فساد په لیکلړ (فهرست) کې تر ټولو ښکته ځای لري.

- د حکومتولۍ او حساب ورکونې د برخو ښه والی د خدماتو رسولو، پانګونې هڅولو، او د کاري فرصتونو رامنځته کولو د ملاتړ او اقتصادي ودې پیاوړي کولو لپاره تر ټولو مهمې هڅې شمېرل کیږي.

- د حکومتولۍ د چاپېریال او شرایطو ښه کول په لاندې ساحو کې پاملرنه غواړي:
  - د لا ښې ولایتي بودجې جوړونې له لارې د کلیو په کچه د خدماتو رسولو ښه والی، د ساتنې او پاملرنې ښه مدیریت او د ورتیاو لوړول.
  - د اداري اصلاحاتو په برخه کې د ظرفیت او ملکي ادارو موثریت لوړول د حکومتولۍ د چاپېریال او شرایطو ښه کولو تر ټولو مهم اړخ دی.
  - د مالي چارو د پیاوړي کولو په موخه، پداسې حال کې چې د بودجې د شفافیت او د خزاینو د مالي مدیریت په برخو کې ډېر پرمختګ شوی، د تدارکاتو په غیر مرکزي کولو، پراختیایي بودجې لګولو او بهرنۍ پلټنې په برخو کې لا ډېر پرمختګ ته اړتیا ده.

نتیجه ګیري

- د امنیتي او سیاسي راتلونکي په اړه اندېښنې د **انتقال پروسې** د تاثیراتو پر دوام مستقیم اغېز لري.
- د اقتصادي ودې لوړوالی د کرنې، کانو او خدماتو سکتورونو په پراختیا پورې تړلی چې له امنیت او ثبات سره نږدې اړیکه لري.
- که چېرې ځانګړي اصلاحات، لکه د کانونو قانون، په راتلونکو څو میاشتو کې پلی نشي، راتلونکی حکومت به له سترو ننګونو سره مخ شي.
- په وروستیو کې د عوایدو په راټولو کې سستي پدې مانا ده چې راتلونکی حکومت باید لازم اقدامات وکړي چې عواید په ۲۰۱۸-۲۰۱۵ کلونو کې هر کال د کورني ناخالص تولید د یوې سلنې په اندازه نور هم لوړ کړي.
- د اصلاحاتو په پلي کېدلو کې پرمختګ، د امنیت او ثبات ښه کېدل او د اړتیا وړ ورېا مرستو برابرولو په برخه کې د نړیوالې ټولنې د ژمنو جاري پاتېدل به له افغان دولت سره مرسته وکړي چې د بېوزلی راکمولو، کاري فرصتونو رامنځته کولو او خدماتو په سکتور کې شته ننګونې له کابو کړي.